

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

HRC

**Nucené vysídlování při získávání
nerostných surovin**

1. Úvod

Bohaté zásoby nerostných surovin dokážou být vážným problémem pro lidi, kteří v blízkosti těchto zdrojů žijí. V mnoha převážně rozvojových zemích jsou lidé násilně vyháněni z vlastních domovů z toho důvodu, že v jejich blízkosti nacházející se nerostné bohatství nedává těžařským společnostem nebo vládám spát. Představa tučných zisků z těžby je mnohdy přednější, než právo lidí na vlastní domov a jejich vystěhování je často uskutečňováno bez náhrady nebo s minimální kompenzací. Případy takového porušování lidských práv existují i přes mnohé závazky na mezinárodní úrovni, které tyto činy zapovídají. Mezinárodní společenství se tímto problémem zabývá pouze okrajově, nebo vůbec. Mezi možná řešení, kromě respektování již ratifikovaných smluv, je vytvoření dokumentu, který by ošetřoval explicitně tuto problematiku.

Co se rozumí nuceným vysídlením? Nuceně vysídlené osoby jsou ti lidé, kteří byli nuceni odejít nebo uprchnout ze svých domovů v důsledku konfliktu, násilí, perzekuce nebo porušování lidských práv. Existují dvě kategorie obětí nuceného vysídlení – *uprchlík a vnitřně vysídlená osoba*. *Uprchlíci opouští své domovy a překračují hranice svého státu, aby našli útočiště (azyl) v jiném státě, než ze kterého odcházejí. Vnitřně vysídlené osoby opouští své domovy, ale nepřekračují mezinárodní hranice.*¹

2. Právní úprava problematiky

I přes nesmírné množství mezinárodních smluv, které vznikly od konce 2. světové války, se jen zlomek z nich přímo zabývá problematikou nuceného vysídlování. Roli zde hraje i to, že většina států považuje otázku vysídlování obyvatelstva za interní problém daného státu, do kterého by se nemělo zasahovat. To spolu s penězi nadnárodních společností, v jejichž zájmu vysídlování mnohdy je, vytváří prostředí, kde se spíše mlčí a mlží. Je tedy obtížné nalézt konkrétní dokumenty, které by upravovaly problematiku nuceného vysídlování. Jestliže se však tato záležitost v nějakých dokumentech objeví, je zmíněna spíše okrajově.

Jako jednoho z prvních právních pramenů, který se touto problematikou zabývá, lze označit **Všeobecnou deklaraci lidských práv**, jež ve čl. 13 (odst. 1) říká: „Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.“²

V rámci vysídlení existuje i soubor zásad, konkrétně **Hlavní zásady vnitřního vysídlení (Guiding principles on internal displacement)**,³ kde jsou shrnuty základní zásady a práva obyvatel, a zároveň se snaží zamezit diskriminaci vnitřně vysídlených osob. Velkou nevýhodou tohoto dokumentu je ale jeho právní nezávaznost.

Nucené vysídlování se mnohdy dotýká zejména původních domorodých obyvatel, proto je třeba zmínit další dokument, kterým je **Deklarace práv původních obyvatel**, kde

¹ Social Development: Forced Displacement. [online]. [cit. 2012-08-29]. Dostupné z: <<http://go.worldbank.org/DE6S20VY20>>.

² *Všeobecná deklarace lidských práv*. Praha: Mladá fronta, 1990. 4 s.

³ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Guiding principles on internal displacement* [online]. 2004 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.unhcr.org/43ce1cff2.html>>.

je třeba vyzdvihnout zejména článek 10, který zakazuje nucené vystěhování původních obyvatel z jejich území bez jejich souhlasu⁴. Uvádí: „*Původní obyvatelstvo nesmí být nuceně přesídleno ze svého území nebo teritoria. Žádné přemístění se nesmí uskutečnit bez předchozího, svobodného a oznámeného souhlasu původních obyvatel a bez dohody na úplné a férové kompenzaci a, pokud možno, s možností návratu.*“ Avšak stejně jako u souboru Hlavních zásad vnitřního vysídlení není tento dokument závazný a mnoho zemí ho stále neratifikovalo.⁵

Dalším důležitým bodem je odpovědnost nadnárodních společností, jež za vysídlováním často stojí. Nadnárodní společnosti jsou jako právnické osoby poměrně těžko napadnutelné za případnou nelegální činnost konanou fyzickou osobou, která v dané společnosti pracuje. Dále pak ekonomický potenciál některých nadnárodních společností může být větší než daného státu. Je i za těchto podmínek reálné státní donucení vůči společnosti⁶? Touto problematikou se v roce 1997 začala zabývat komise složená s mezinárodních expertů a výsledkem je dosud nepřijatý dokument **Draft Norms of Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights**⁷.

2. Organizace

Jednou z nejdůležitějších lidskoprávních organizací, která se danou problematikou zabývá, patří bezesporu **Amnesty International**⁸. Každoročně se věnuje případům nuceného vysídlování obyvatel, snaží se o těchto problémech objektivně informovat širokou veřejnost a zároveň vytvořit tlak na vládu dané země. V posledních letech zasahovala v Čadu, Srbsku či Haiti.

Vedle Amnesty International se o tento problém zajímají i další světoznámé lidskoprávní organizace, jako například **Human Rights Watch**⁹. Věnuje se vysídlení obyvatel v případech přírodních katastrof, válečných konfliktů i jiných krizí¹⁰.

Mezi další významné organizace patří **United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)**. Ač se původně úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky zabýval problematikou uprchlíků z důvodu války, násilností nebo hromadným porušováním lidských

⁴ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Declaration of rights of indigenous people*. [online]. 2008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/socdev/unpfi/documents/DRIPS_en.pdf>.

⁵ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Declaration of rights of indigenous people*. [online]. 2008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/socdev/unpfi/documents/DRIPS_en.pdf>.

⁶ FRANC, Pavel. Odpovědnost nadnárodních korporací. [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=48>>.

⁷ Draft Norms of Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights. [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www1.umn.edu/humanrts/links/NormsApril2003.html>>.

⁸ <<http://www.amnesty.cz/>>.

⁹ <<http://www.hrw.org/home>>.

¹⁰ HUMAN RIGHTS WATCH. *Disasters and displaced populations*. [online]. 2012 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.hrw.org/topic/health/disasters-and-displaced-populations>>.

práv, postupem času kvůli vlastním zkušenostem s problematikou vysídlení začal řešit i problémy vnitřně vysídlených osob nebo obětí přírodních katastrof¹¹.

Další, méně známou, avšak neméně důležitou organizací, je **International Displacement Monitoring Centre (IDMC)**.¹² Jedná se o monitorovací centrum, které bylo založeno v roce 1998 Norskou radou pro uprchlíky. Činnost je zaměřena především na monitoring a prosazování práv vysídlených osob.

Jako další příklad organizace, která se touto problematikou zabývala lze uvést **Open Society Foundation**¹³, která v minulosti informovala například o vysídlení Romů z Kosova.¹⁴

3. Případy nuceného vysídlení ve světě

3.1 Urísa

Urísa je státem Indie, který se nachází na jejím východním pobřeží u Bengálského zálivu. Jde o jeden z jejích nejchudších států i přes veliké bohatství nerostných zdrojů. Nejvýznamnějšími nerosty, které se v Uríse nacházejí, jsou uhlí, železná ruda, bauxit nebo některé druhy drahokamů. Tyto jsou svojí kvalitou považovány za jedny z nejkvalitnějších na světě.

Spojení obrovského nerostného bohatství a extrémní chudoby ukazuje na slabiny globalizovaného světa. Snoubí se zde nerovnost, nekonečný hon za nerostnými zdroji a nucená migrace. Jelikož 60 % původního obyvatelstva státu Urísa žije v oblastech, kde se nerosty nacházejí, dochází k jeho vysídlování a vytržení obyvatel z jejich přirozeného prostředí.

V roce 1991 došlo k ekonomickému rozvoji, který zvýšil počet vysídlených obyvatel. Dodnes zde dochází k odlesňování za účelem zisku nerostů, čímž původní obyvatelé přichází o obživu.¹⁵

3.2 Demokratická republika Kongo

Země ve střední Africe s téměř 54 miliony obyvatel je považována za jeden z nejhorších případů toho, kam až vede boj o nerostné suroviny (především rudy). Přes 10 let trvá honba za ziskem a bohatstvím, při které přišlo o život už více než 5 milionů lidí. Zhruba milion lidí byl nucen opustit svůj domov a více než 200 tisíc žen a dětí bylo znásilněno.

¹¹ UNHCR. *Internally Displaced Persons*. Dostupné z: <<http://www.unhcr.org/pages/49c3646c146.html>>.

¹⁴ <[http://www.internal-displacement.org/8025708F004BD0DA/\(httpSectionHomepages\)/\\$first?OpenDocument&count=1000](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BD0DA/(httpSectionHomepages)/$first?OpenDocument&count=1000)>.

¹³ <<http://www.soros.org/>>.

¹⁴ HALITI, Mensur. Blindspot: Kosovo Roma and the Decade. *Decade of Roma Inclusion* [online]. 2011, 2012-05 [cit. 2012-08-27]. <<http://www.soros.org/reports/blindspot-kosovo-roma-and-decade>>.

¹⁵ Sdílení bohatství přírody. In: *Evropská agentura pro životní prostředí* [online]. 2011 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <<http://www.eea.europa.eu/cs/signaly/signaly-2011/clanky/sdileni-bohatstvi-prirody>>.

Dodnes zůstávají v Kongu ozbrojené milice ze sousední Rwandy, které kontrolují velkou část na východě země, kde se nacházejí ložiska tzv. "konfliktních minerálů" zlata, kasiteritu a koltanu - rudy potřebné k výrobě mobilních telefonů, notebooků nebo herních konzol.¹⁶

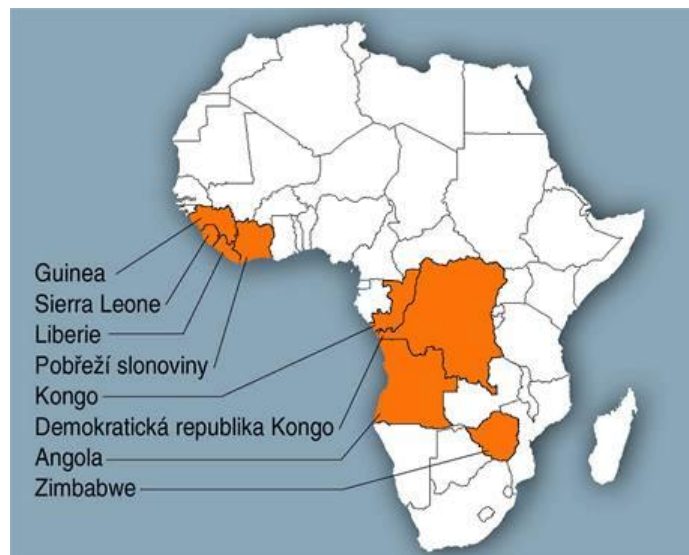
3.3 Nigérie, Súdán

Státy afrického Sahelu jsou také jedny z oblastí velkých sporů. Vládne zde depopulační (pozn. depopulace = vylidňování, vylidnění určitého území) politika, která má fungovat jako nástroj, jak zlomit požadavky místních obyvatel - především ty na rozdělení zisků.

V Nigérii probíhá vysídlování v masovém měřítku. Vylidňují se rozsáhlé oblasti, které se poté prodávají nadnárodním firmám. Kvůli těžbě ropy byly od 50. let, kdy těžba ropy začala, dodnes zabity tisíce lidí, kteří s těžbou a ničením životního prostředí nesouhlasili.¹⁷

3.4 Angola

Velmi atraktivním nerostným bohatstvím jsou v Angole zajisté diamanty. Byly příčinou několika občanských válek v historii kvůli své velikosti, cennosti a především proto, že neklesají v průběhu času na ceně a že není snadné pašování z dolů na trh. Angola není jedinou zemí, kde se těmito kamenům pro jejich ničivou sílu přezdívá "krvavé diamanty", nicméně je jednou z těch, kde tento boj o bohatství proběhl s největší razancí a přetrvává zde dodnes i přes to, že krvavá občanská válka skončila oficiálně už v roce 2002¹⁸. V Angole a dalších zemích postižených diamantovým prokletím docházelo k masivním migracím z důvodu občanských válek, ale také k nucenému vystěhování příčinou hledání nalezišť diamantů a následnému zabránění půdy, na které se naleziště nachází.

¹⁶ Prokleté bohatství. In: *Člověk v tísni* [online]. 2010 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?parent=&sid=&id=329&idArt=1528>.

¹⁷ Shell odškodní rodiny zabitých aktivistů v Nigérii. In: *Týden.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: http://m.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/shell-odskodni-rodiny-zabitych-aktivistu-v-nigerii_123810.html.

¹⁸ Krvavé diamanty a jejich bezzubý soupeř. In: *Rozvojovka.cz* [online]. 9. 9. 2010 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/874-krvave-diamanty-a-jejich-bezuby-souper.htm>.

3.5 Mongolsko

Mongolsko je asijskou zemí, která skrývá největší ložisko uhlí na světě. Zatím zde k žádným konfliktům nedochází, ale vláda se bojí, aby Mongolsko nedopadlo podobně jako již zmíněné země. Jejich sousední státy se vytrvale snaží o politickou a ekonomickou dominanci nad tímto státem. Z tohoto důvodu Mongolsko neustále zvažuje příklon k USA, od kterého si slibuje ochranu před Ruskem a Čínou.¹⁹

Obyvatelstvo některých zemí sice není vystěhováváno, ani zde nedochází k vysídlování oblastí, ale i přesto musí čelit důsledkům těžby.

3.6 Ostatní

V zemích jako je Nigérie nebo Rovňková Guinea nemusí těžbařské firmy dodržovat standardy v oblasti životního prostředí, tudíž se chovají k přírodě velmi drasticky. Těžba ropy v Nigérii způsobuje ničení úrodných oblastí a tím dochází k narušování tradičního způsobu obživy. Těžbařské firmy budují vodní kanály, častokrát ale špatně, takže bývá devastován hydrologický systém. To způsobuje povodně nebo naopak nedostatek vody.²⁰

4. Závěr

Problematika vysídlování v důsledku těžby je zajímavá z mnoha hledisek. Na jedné straně tu stojí státy povětšinou rozvojové, kde k tomuto nežádoucímu jevu dochází. Na straně druhé pak mezinárodní firmy, jejichž domovské státy přehlížejí jejich chování v cizích zemích a de facto tak umožňují vykořisťování a vysídlování obyvatel.

Není zde žádné jednoduché řešení. Rozvinuté státy neinklinují k tomu, aby zvyšovaly dohled nad aktivitami firem, v jejich státech registrovaných, které podnikají i v zemích cizích. V rozvojových státech pak peníze, jež přináší těžba, převažují nad zájmy jednotlivce a nad ochranou jeho práv. Navíc se mezinárodní společenství tímto tématem zabývá pouze okrajově, ne-li vůbec a dokumenty, které aspoň částečně toto téma řeší, jsou nezávazné, často i neznámé, natož pak respektované.

Jednou z cest, jež přinášejí úspěch je monitorovací práce NGOs (nevládních organizací), které v rozvinutých státech zvyšují povědomí o problému a skrze aktivisty pak tlačí na své vlády, aby k problému zaujaly stanovisko.

Seznam použitých zdrojů

Social Development: Forced Displacement. [online]. [cit. 2012-08-29]. Dostupné z: <<http://go.worldbank.org/DE6S20VY20>>.

Všeobecná deklarace lidských práv. Praha: Mladá fronta, 1990.

¹⁹ Mongolsko skrývá největší ložisko uhlí na světě. Bojí se svěřit ho Číně nebo Rusku. In: *Ihned.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <<http://zpravy.ihned.cz/c1-56321640-mongolsko-skrывa-nejvetsi-lozisko-uhli-na-svete-boji-se-sverit-ho-cine-nebo-rusku>>.

²⁰ "Vliv přítomnosti nerostných surovin a dalších cenných přírodních zdrojů na propuknutí, průběh a řešení ..." [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/43447/fss_d/dizertace_kompletni.txt>. Disertační práce. Masarykova univerzita.

Organizace spojených národů. *Guiding principles on internal displacement* [online]. 2004 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.unhcr.org/43ce1cff2.html>>.

Organizace spojených národů. *Declaration of rights of indigenous people*. [online]. 2008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf>.

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance. In: [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www2.ohchr.org/english/law/disappearance-convention.htm>>.

FRANC, Pavel. Odpovědnost nadnárodních korporací. [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=48>>.

Draft Norms of Responsibilities of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights. [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www1.umn.edu/humanrts/links/NormsApril2003.html>>.

Human rights watch. *Disasters and displaced populations*. [online]. 2012 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.hrw.org/topic/health/disasters-and-displaced-populations>>.

HALITI, Mensur. Blindspot: Kosovo Roma and the Decade. *Decade of Roma Inclusion* [online]. 2011, 2012-05 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.soros.org/reports/blindspot-kosovo-roma-and-decade>>.

Auto*Mat. In: [online]. [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.automatfilm.cz/index.php>>.

Sdílení bohatství přírody. In: *Evropská agentura pro životní prostředí* [online]. 2011 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <<http://www.eea.europa.eu/cs/signaly/signaly-2011/clanky/sdileni-bohatstvi-prirody>>.

Prokleté bohatství. In: *Člověk v tísni* [online]. 2010 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?parent=&sid=&id=329&idArt=1528>>.

Shell odškodní rodiny zabitých aktivistů v Nigérii. In: *Týden.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <http://m.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/shell-odskodni-rodiny-zabitych-aktivistu-v-nigerii_123810.html>.

Krvavé diamanty a jejich bezzubý soupeř. In: *Rozvojovka.cz* [online]. 9. 9. 2010 [cit. 2012-08-27]. Dostupné z: <<http://www.rozvojovka.cz/clanky/874-krvave-diamanty-a-jejich-bezzuby-souper.htm>>.

Mongolsko skrývá největší ložisko uhlí na světě. Bojí se svěřit ho Číně nebo Rusku. In: *Ihned.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <<http://zpravy.ihned.cz/c1-56321640-mongolsko-skriva-nejvetsi-lozisko-uhli-na-svete-boji-se-sverit-ho-cine-nebo-rusku>>.

Nucené vysídlování při získávání nerostných surovin

Vliv přítomnosti nerostných surovin a dalších cenných přírodních zdrojů na propuknutí, průběh a řešení vnitrostátních ozbrojených konfliktů: Analýza současných vědecko-výzkumných přístupů v oblasti bezpečnostních a strategických studií [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/43447/fss_d/dizertace_kompletni.txt>. Disertační práce. Masarykova univerzita.

Autor: Iveta Zetochová, Kateřina Vencbauerová, Michaela Matůšková, Jakub Kolář,
Ondřej Srb

Imprimatur: Jakub Kolář, Zuzana Netolická

Jazyková úprava: Petr Hanzlík, Laura Havlová, Tomáš Konečný, Šárka Ošťádalová, Thuy Thu
Truong

Grafická úprava: Tibor Keše

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského
summitu.

© AMO 2012

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky,

Žitna 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460,

e-mail: summit@amo.cz,

IČ: 65 99 95 33

>>www.amo.cz<<

>>www.studentsummit.cz<<

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Hlavní partner Modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní
partner

Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

Za podpory

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky